

Hämeen asutuksen varhaisia vaiheita.

Maahamme tulivat ensimmäiset asukkaat heti jääkauden jälkeen n. 7500 v. e.Kr. Väkeä on sittemmin tullut lisää sekä etelän että idän suunnilta. Kun keramiikan käyttö alkoi n. 4200 v. e.Kr. tuli maamme kuulumaan laaja-alaiseen kampakeramiikan piiriin. Sen väestö on ilmeisesti ollut suomalais-ugrilaista.

Uutta väestöainesta on maahan tullut n. 2500 v.e.Kr. Silloin so-
taisaa indogermaaneiksi oletettua vasarakirveskansaa tuli meren
yli lounaiseen Suomeen ja levittäytyi parhaalle maanviljelys-
dulle Kokkola-Tampere-Viipuri-linjalle asti. Puolessa vuosituh-
nessa uusi väestö sulautui kampakeraamiseen väestöön, mutta jät-
ti jälkiä verenperintöön, kieleen ja elinkeinoihinkin.

Pronssikaudella sisämaahan saatiin metelli idästä ja myös vähän
uutta väkeäkin. Tampereen tienoillekkin on havaittu tulleen uu-
den väestöaallon Aunuksen suunnasta. Sen tunnusmerkkinä on n.s.
Sarsa-keramiikka. Toistaiseksi tiedot siitä ovat vähäiset. Ran-
nikkoseuduille pronssiesineet saatiin Ruotsista, ja sieltä tuli
sinne myös siirtolaisia.

Seuraavalta esihistorian jaksolta n. 500 e.Kr. alkavalta esiroo-
malaiselta rautakaudelta, on löytynyt vähän esineitä. Aikaisemmin
arveltiin maan silloin lähes autioituneen. Viime vuosikymmeninä
on kuitenkin opittu tuntemaan tälle ajalle kuuluvia keramiikka-
lajeja ja todettu asutuksen jatkuneen. Rannikkoseuduilla on ol-
lut väestöä, joka jo tunsu raudan käytön ja teonkin ja harrasti
maatalouttakin.

Varsinainen rautakausi meillä alkaa n. 50 j.Kr., kun meren takaa
sekä etelästä että lännestä tänne alkaa siirtyä turkisten hank-
kijoita ja uutisasukkaita. Ennen oletettiin, että vasta tämä,

lähinnä Virosta tullut siirtoväki, on ollut maamme asutuksen alkuna. Nykyään arvellaan, että myös rannikkoseutujen silloinen väestö on kyennyt omaksumaan uuden kulttuurin ja elintavat, ja he ehkä ovat huomattavana osana rautakautisen väestömme sukuperässä.

Tänne sisämaahan ensimmäiset rautakautiset kalmistot ilmaantuvat vasta 300-luvun lopulla ja seuraavan vuosisadan alussa. Silloin on länsirannikolta Kokemäenjoen reittiä pitkin tullut uutisasukkaita ja asettuivat muutaman penikulman päähän toisistaan. Juuri niille paikoille on asutuksen lisääntyessä syntyneet nykyiset pitäjien keskukset.

On arveltu, että täälläkin kalmistojen perusteella todettava rautakautisen asutuksen tihentyminen olisi huomattavalta osalta johdunut siitä, että kantaväestö on omaksunut maatalouselinkeinon ja uuden uskonnon ja hautaustavan. Tästä ei vielä ole riittävästi näyttöä. Olettaisi, että kulttuurilainana omaksuttu rautakautinen elämänmuoto olisi nopeasti levinnyt kaikkialle vesistöjen varsinne; syrjäkulmille esineköyhempänä.

Ilmeisesti täällä kaikkialla on ollut metsästyksestä ja kalastuksesta elävää väestöä. Se on ehkä tuntenut alkeellisen kaskiviljelyksenkin. Arkeologiset tiedot tästä kantaväestöstä ovat toistaiseksi epävarmoja. On luultavaa, että ns. Luukonsaarikeramiikka, jota löytyy Hämeestä Oulujärven reitille asti, on kuulunut heille. Mahdollisesti myös ns. lapirauniot, arvoitukselliset hautarauniot, joita on vesistöjen varsilla samalla alueella.

Perimätieto tunteeikin tämän kantaväestön lappalaisina. Uutisasutuksen tieltä heidän kerrotaan väistyneen erämaihin ja pohjoiseen. On mahdollista, että tämä kantaväestö ei kuitenkaan ole ollut saamelaisina tunnettuja lappalaisia. Lapissa saamelaisten alueella on mm. ollut erilainen keramiikka, jota ei esiinny paljoa Oulujärveä etelämpänä.

Lappalaisiksi kutsuttu kantaväestö on mahdollisesti ollut alkujuuriltaan kampakeraamista kansaa, johon on sekaantunut uuttakin väestöainesta jo ennen rautakautta. Rautakautisen uutisasutuksen joukkoon tätä vanhaa väestöä on varmaan sulautunut, mutta määrää

on vaikea arvioida. Turkismetsästäjinä ja myöhemmin turkisveron maksajina pirkkalaisille lappalaiset muistetaan.

Uutisasukkaat, jotka rautakaudella merenrantaseuduilta tänne sisämaahan muuttivat, ovat alkuperältään myös olleet kampakeraamikkoja, mutta heihin on ehkä runsaastikin sekaantunut merentakaisia siirtolaisia, erityisesti itäbalttilaisia. Kooltaan he ehkä ovat olleet sisämaan asukkaista isompia. Arvellaan molempien sentään ymmärtäneen toistensa puhetta.

Nuoremman kansainvaellusajan alkuun asti n. 600 j.Kr. on rautakauden kulttuurimme hyvin balttilaissävyistä, mm. naisten korut virolaisperäisiä. Kauppasuhteet sinnepäin ovat olleet kiinteät, ja ehkä on tullut edelleen siirtolaisiakin. Tänä ajankohtana vieras vaikutus väistyy, syntyy omia koru- ja asetyyppejä, alkaa oma suomalainen kulttuuri muotoutua. Asutus tihenee vanhoilla rintamailla, mutta uusia asutuspesäkkeitäkin ilmaantuu Päijänteen rannoille, jopa Mikkeliin asti. Heimoalueet alkavat eriytyä 1000-luvulta lähtien. Häme ulottuu Pohjanlahteen asti.

Rautakaudella asutetut alueet ovat jatkuvasti pysyneet viljelyn piirissä. Usein on kylläkin kalmistojen käyttö päättynyt muuttaman vuosisadan kuluttua, mutta nuorempia kalmistoja on silloin ilmaantunut toisaalle: talo tai kylä on muuttanut paikkaa. On myös kalmistoja, jotka ovat olleet käytössä rautakautisen asutuksen alusta lähtien. Pakanallinen hautautapa päättyi Hämeessä n. 1150. Jos jonkin tällaisen kalmiston lähellä on hyvin vanha talo, on mahdollista että se, ja joskus sen nykyinen haltijasukukin, ovat peräisin esihistorian hämärästä.

o o o